

2. Η στάσις

στ) Λεπτός τρόπος διορθώσεως των υφισταμένων

Η όλη ευλαβής παράστασις του ιεροψάλτου, εξαρτάται εν πολλοίς και εκ του τρόπου καθ' ον γίνονται αι υποδείξεις και αι παρατηρήσεις εις τους βοηθούς αυτού. Οσονδήποτε και αν το προκείμενον ζήτημα παρουσιάζεται ως ανάξιον λόγου, εν τούτοις συντελεί κατά πολύ εις την κοσμίαν εμφάνισιν του ιεροψάλτου. Βεβαίως περί αυτού τον λόγον έχει πρωτίστως η ευγένεια και η αβρότης, και παρέλκει πάσα επ' αυτού συζητησις ενταύθα. Οι ιεροψάλται έχουν ικανήν γνώσιν των κανόνων της κοινωνικής συμπεριφοράς. Ωρισμένοι όμως παραλείψεις σημειούμενοι εις το συγκεκριμένον τούτο θέμα, μας δίδουν την ευκαιρίαν να παρατηρήσωμεν τα ακόλουθα.

Είναι φυσικόν το καλλιεργημένον μουσικόν συναίσθημα του ιεροψάλτου να θίγεται και εκ της παραμικράς παραφωνίας που ενδεχομένως διαπράττουν οι βοηθοί του, είτε εξ αγνοίας, είτε και εξ αμελείας. Πολλοί συνηθίζουν να μορφάζουν ανεπιτρέπτως επί τω ακούσματι κάποιας μουσικής αστοχίας. Άλλοι πάλιν προβαίνουν εις δημοσίας αποδοκιμασίας ή επιπλήξεις προς τον αίτιον, εν εκδήλω πολλάκις εκνευρισμώ, με μικράν ή μεγαλυτέραν απώλειαν του ελέγχου των λεγομένων των. Ελάχιστοι ευτυχώς, χειρονομούν ή προβαίνουν και εις ελαφρά μικροραπίσματα ή προσκρούσματα της παλάμης επί της κεφαλής του πταίσματος, ή εις ωθήσεις δια των αγκώνων των παραφωνούντων παραπλεύρων ψαλτολόγων.

Η τοιαύτη αντίδρασις, οσονδήποτε μέγα και βαρύ και αν είναι το ατόπημα του μαθητευομένου ή του βοηθού, λαμβάνουσα χώραν εν καιρώ θείας Λατρείας και εις επήκοον η υπό τα βλέμματα των εκκλησιαζομένων, είναι αδικαιολόγητος και τελικώς αποβαίνει εις βάρος όχι του πταίσαντος αλλά του αντιδρώντος, προδίδουσα ευέξαπτον χαρακτήρα. Ο έμπειρος ιεροψάλτης δέον να αναμένη εκ μέρους των βοηθών αυτού σφάλματα και παραλείψεις. Ενίοτε αστοχούν περί την εκτέλεσιν του μέλους και ικανοί εισέτι ιεροψάλται, πόσω μάλλον οι αρχάριοι. Ας ενθυμήται συχνάκις πας ιεροψάλτης πώς ήρχισε την ιεροψαλτικήν του σταδιοδρομίαν. Με πόσην συστολήν επλησίασε το πρώτον το ιεροψαλτικόν στασίδιον. Με πόσην εντροπήν ανέλαβε να εκτελέση τον πρώτον του ύμνον. Επορφύρωσε τότε τας παρειάς του το αίμα. Πόσον όμως τον ενίσχυσε η ενθαρρυντική διαβεβαίωσις του Πρωτοψάλτου ότι καλώς ή έστω μετρίως, πάντως όμως ικανοποιητικώς, διά πρώτην φοράν εξετέλεσε το μάθημα! Πόσην δύναμιν θελήσεως ήντησεν εκ της ενθαρρύνσεως εκείνης! Και πώς εν συνεχεία εξειλίχθη εις άριστον και ικανόν μουσικόν. Αντιθέτως δε, αν έχη την τοιαύτην πικράν πείραν, ας ενθυμηθή πόσας δυσκολίας παρενέβαλον εις την εξέλιξίν του αι άγριαι φωναί του ψάλτου, αι αποδοκιμασίαι του, ως και κάθε τι άλλο που εσκόπει να τον «αποπάρη» και μάλιστα ενώπιον τρίτων. Ήτο ως εάν του έσπασε τας πτέρυγας της ελπίδος επί την εκμάθησιν της ιεράς τέχνης, και ως εάν τον ώθησε προς τα οπίσω. Αυτά ας σκέπτονται συχνά και οι σημερινοί Πρωτοψάλται και Λαμπαδάριοι και λοιποί έχοντες υφ' εαυτούς μαθητευομένους μουσικούς. Και ας είναι ψυχικώς προητοιμασμένοι να ακούουν ενίοτε τας παραφωνίας των και τα λοιπά των σφάλματα είτε περί το ίσον, είτε και περί την εκτέλεσιν απλών εισέτι μελών. Άλλωστε κατά τον Προφητάνακτα «ητοιμάσθην και ουκ εταράχθην». Εις τας περιπτώσεις ταύτας η οξυχολία, το ευερέθιστον και η έξαψις δεν ωφελούν, μάλλον βλάπτουν, Και βλάπτουν διά τον εξής επί πλέον λόγον.

Την τυχόν μουσικήν παραφωνίαν μόνον ολίγοι επαΐοντες δύνανται να αντιληφθούν. Ο πολυς προσευχόμενος λαός, κατά κανόνα, δεν είναι εις θέσιν να επισημαίνη μουσικά σφάλματα εμφιλοχωρούντα κατά την εκτέλεσιν των βυζαντινών μελών. Την βιαίαν όμως του ιεροψάλτου -δικαίαν ή άδικον- αντίδρασιν άπαντες είναι εις θέσιν να αντιληφθούν. Δεν είναι δυνατόν να κρύψη από των ομμάτων ή των ώτων των πιστών ο ιεροψάλτης την νευρικότητά του, τας εντόνους παρατηρήσεις κ.τ.ό. Και τότε ποίον κύρος και ποίαν προβολήν δύναται να διεκδική δι' εαυτόν; Απαξ καταπέση εις την συνείδησιν των ενοριτών, δυσκόλως επανακτά το κύρος του και την καλήν ιδέαν την οποίαν είχαν εκείνοι περί αυτού. Είναι δε άξιον ιδιαίτερας σημειώσεως το γεγονός ότι είναι απαραίτητον να διαθέτη ηυξημένον κύρος ο ιεροψάλτης προκειμένου να επιτελέση τα καθήκοντά του. Εφ' όσον ασκεί υψηλόν εκκλησιαστικόν λειτούργημα, δέον να τον συνοδεύη η φήμη η καλή. Δι' αυτό -ας μας επιτραπή ενταύθα η παρέκκλισις- ενδιαφέρει κατά πολύ και η ατομική και ιδιωτική του ζωή.

Ο ιεροψάλτης πρέπει να είναι άψογος και άμεμπτος και ως άτομον και ως οικογενειάρχης. Παρεκτροπαί, και δη δημόσιοι, και πάθη κείνται πέραν και μακράν αυτού. Όπως ουδείς έκδοτος εις τοιαύτα πάθη, με παρελθόν βεβαρημένον, επιτρέπεται να εισέλθη εις τα άγια των αγίων, εις τας τάξεις του ιερού δηλονότι κλήρου, ούτω πως αναλογικώς τρόπον τινά, και ο ιεροψάλτης δέον να είναι προσεκτικός εις την καθόλου ζωήν και συμπεριφοράν

του, ώστε να μη υπάρχουν εις βάρος του «αιτιάματα» ως εκ του τρόπου της εν γένει ζωής και πολιτείας του.

Δι' όλους τους προεκτεθέντας λόγους θα πρέπει τας παρατηρήσεις του προς τους τυχόν υποπεσόντας εις σφάλμα βοηθούς του να κάμνη ο ιεροψάλτης μετά το πέρας της Θ. Λειτουργίας. Θα σημειώση βεβαίως το σφάλμα. Δεν θα το αμνηστεύση. Και θα το επισημάνη αργότερον έξω του ναού εις μέρος κατάλληλον. Εκεί και αυστηρότητα δύναται να μετέλθη, αναλόγως του σφάλματος, και ποινήν ενδεχομένως να επιβάλη. Μέσα εις τον ναόν όμως δεν επιτρέπονται αποδοκμασΐαι δι' έργων ή λόγων. Πολλώ μάλλον διότι υπάρχει ο κίνδυνος η μία παρατήρησις να φέρη απάντησιν εκ μέρους του πταίσαντος. Και αυτή νέαν ανταπάντησιν του ιεροψάλτου, οπότε θα διαιωνίζεται η συζήτησις, ήτις δυνατόν να καταλήξη και εις έριν. Συνετόν είναι δια νεύματος ή ελαφράς κινήσεως του δακτύλου να ειδοποιηθή προς το παρόν ο υποπεσών εις σφάλμα μουσικόν να μη το επαναλάβη εις το μέλλον. Τούτο αρκεί δια την στιγμήν εκείνην. Αργότερον, ως ελέχθη, καιρός και τόπος δι' εκτενεστέρας παρατηρήσεις και αμοιβαίας εξηγήσεις.